

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 51.

У НОВОМ САДУ 18. ДЕЦЕМБРА 1886.

ГОД. II.

НАЈВЕЋИ ЈАД.

азболе се јединац у мајке,
Стрмо паде матери на крило
Без узглавља, без душега мека,
Само рече: „Заболе ме глава.“
Стара мајка забринуто пита,
Кротко пита, али о злу слути:
„Шта је, сине, материна рано,
Окле бољка, окле рана љута?
Зло си ми се раздertaо, сине,
Кажи мајци, да потражи лека,
Бог ће дати те ће добро бити.“
Проговара јединац у мајке:
„Што ме питаш, моја мила мајко,
Што ме питаш, те ми ране вређаш?
Синоћ доцне низ чаршију прођох,
Док међ нове ја дућане дођох.
Или хтеде срећа ил несрећа —
Ваш несрећа хтеде, мила мајко;
Пред мене је иштетало драго;
Завекташе белензуке златне
Испод лакта а на руци белој;
Лепша рука него белензука!
Зажуберка ђердан на недрима
Око врата испод грла бела;
Лепше грло него бисер дробни!

Замириса зумбул и љубица,
Што је драго у сплетове плете;
Ал узалуд замириса цвеће,
Лепши мирис њене косе црне!
Засијаше пуца на недрима,
Златна пуца, гдено срце куца,
Како сунце на западу рујну;
Лепше дојке у моје девојке
И од пуца и од јарког сунца!
Очи њене као звезде сјајне —
Милија је од зорице бајне!...
Погледа ме драго из далека,
Осмену се, мајко, на менега,
Али јетко, мајко, и прекорно.
Од погледа срце ми се следи,
Од осмеја заболе ме глава.
Мила мајко, не тражи ми лега,
Мила мајко, неће добра бити.
Синоћ ми се препросило драго,
Данас туђе већ се оно каже,
А сутра ће на венчање поћи,
У двор теби никад неће доћи.
Други драго преоте менега,
Заман питаш, мајко, нема лека.

Н. В. Ђорџић.

МИЈА БРОДАР.

ПРИ ПОВЕТКА ИЗ БАНАТА.

НАПИСАО МИЛУТИН ЈАКШИЋ

(Свршетак.)

После сеоске буне.

Прешла преко главе напаћених Сумраковчана једна теретна година. Све се збило у Сумраковцу, као што је писало у вечитом календару за ту годину. Писало је, да ће бити рата између два велика цара. Ако није било рата између два велика цара, али се десила Сумраковачка буна. И шта ће

им грђи рат, него што беше буна? Писало се: биће гладна година. У Сумраковцу гладна година, управо није гладна година, већ су гладни људи. Једном речи, већина прорицања вечитог календара испунила се, и да су писмени Сумраковчани мало боље мућнули, све би били могли унапред знати.

Но поред тога целивали би Сумраковчани ве-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

чити календар, да им не паде на врат још ваздан теоблигатних зала и невоља, које, то јест, нису стајале у вечитом календару. Власти су те године већма стегле свет, него икад. Све се нешто истражује, пипа, њуши; сигурно траг од буне.

Млади пона и учитељ једва су скинули парницу с врата. Њих су окривили, да су они прави подстрекачи целог покрета, али није било никаквих доказа, да се сумња поткрепи, те их привидно морало оставити на миру. Но њина имена дођоше у црну књигу. Кад још гласаше о избору посланика за државни сабор за народног кандидата радећи неуморно против владиног човека, онда их уведоше у ону још црњу и назваше их омладинцима, а то је значило: људи, који треба да живе ван заштите земаљских закона. Ако се, на пример, тужили солгабирову или феишпану за плату, били су хладно одбијени. Ако се у истој ствари обраћали конзисторији, она је, пошто није имала извршне власти, слала их солгабирову и феишпану. Код куће су дакле сиротовали, на суду нису могли истерати своју праву — свугде, на сваком месту чекало их зло.

Оно мало зрна, што су Сумраковчани од неродне године и од гладних јата тичијих тако рећи отели, дошао на отео горчило. И то је невоља.

Па невоља је, што мало мало а у Сумраковцу појави се ватра, па изгоре по три четир куће. „Нечист ветар и нечисто време“.

Поред тих невоља, што су их сви Сумраковчани очигледно видели, нашле су неке цепидлаке још тајних невоља, но у те невоље нису веровали трезвени Сумраковчани.

Црквени певац Мирко опет устао на дивану против моде. „Мода, вели, више однесе, него штајер; даће и свечари још више; а пијанка и процес још највише.“

Но чича Јова Јовин опет му је као и пре договорио: „Видим већ, откуд ветар дува; од попе. Па кад пона тако говори, што његова попадија не понесе паорску рокљу, рокља је најјефтинија. Тако су живили и наши стари, и ми ћемо тако.“

Сумраковчани су увидели, да чича Јова има разлога, па су и даље терали своје. Њихове девојке баш су те године измислиле ону песму: „Купи, мати, будицу, макар јела трушницу“, и носиле су скупоцене будице, баш у пркос свима.

Једва се извукла та дугачка година и још половина друге, кад ал вратише се из робије коловође сеоске побуне. Вратио се и Мија Бродар.

Мија је био сув као коров, ватра у оку му угасла. Сад је још већма наликовао на свога деда Јоцу. Дошао је кући у вече, те га нико у селу није

видио. Кад се чуло, да је дошао, поврвише му пријатељи, да га виде.

Мија је дуго седио сам у великој соби. Зазор га беше, да га виде Сумраковчани. На сокак никако није ни излазио.

Седио у соби па мислио. Чудне га мисли обузимале. Ћутао је увек и био је суморан.

Једног дана оде Мија у сумрак своје попи.

Кад га виде поп Милош, трже се. Изненадила га промена Мијина.

Назове попи добро вече.

„А гле! Кад ти дође, Мијо? запита га попа и посади га.“

Мија се чудно насмеши.

„Та ето, оче, вратио сам се.“

Настаде мала почивка. Попа није знао шта да каже Мији; није се управо усудио, да му зледи ране, већ га је гледао са саучешћем.

„Па јеси ли на миру, Мијо?“ запита га најпосле.

„Нисам, не могу да се смирим, за мене нема мира“, одговори Мија.

„Проћи ће то; време је, мој Мијо, најбољи лекар, па ће и тебе излечити од твојих рана. Ето ти твоја честита породица. У њој тражи мир и срећу, у њој ће ти се душа смирити и опоравити.“

„Не, оче, не могу; ја овде више не могу наћи покоја. Тако ме нешто гуши, да не могу да дишем. Наумио сам, да се селим у Србију. Идем да тражим бољу срећу.“

Та реч изненадила је попу. Смела помисао, необична помисао, па ипак није била она ни самом попи сасвим страна. У славим тренуцима свашта дође човеку у главу. И он је понекад о томе размишљао. Мислио је о некој великој повратној сеоби, кад би га притисли тешки удеси његова народа. По он је победио ту мисао; чинила му се неостварљивом. С болом у срцу гледао је, како је раскинуто тело српског народа, с болом је гледао, како се сваки дан још већма кида. Поједине овце његова стада расељавале се, тражећи себи бољу отаџбину. А ове што остану? Слутило му се, да ће доћи време, кад ће се Српство у крајевима његовим проредити те сасвим подлећи туђинцима. Та слутња га је мучила. Он би уложио свој живот, да сачува своје српско стадо. И он је улагао сву снагу и бранио га је од туђинске поплаве.

С болом у души гледао је пред собом свога па-рохијанина, који хоће да напусти своје прадедовско боравиште. Чудио се, откуд му те храбрости и снаге, да остави огњиште, које је баш њему драже од свега на свету. А знао је, да Мија не говори у ветар.

„Мијо,“ рече му, „ниси добро смислио. Ја разумем, шта те тера од куће. Тебе тишти насиље, тебе

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

тишти, што су правду згазили, тебе тишти, што су ти једаред дали право, да ти га могу сто пута отети и изиграти. Све нас то тишти, и тебе и мене, и твога и мога суседа — и твоје старе то је тиштало. Па опет се они одржали, сачували су огњишта својој деци и гробове својих старих. Чувајте и ви то огњиште за своју децу и унучад. Сачувајте им гробове ваших и њихових дедова и прадедова, да се на њима снаже и уче трпити сећајући се њихових претрпљених мука. Гледајући те кости славних предака нек не забораве, да нису дрво без корена. Видиш, Мијо, та земља, што је ореш и на њој збираш обилне плодове њене, често је натапана српском крвљу. Они су је очистили од некрети, да вама спреме слободну земљу, на којој ћете безбрижније боравити своје дане. Они се бринули за вас, они вам оставише крв своју у наследство, а ви зар да не сачувате њихов спомен, крв и кости њихове? Зар ти немаш толико снаге, да отераш допове са огњишта дома свога? Зар ти нећеш да браниш дедовину синовима својим? Хоћеш по свету да се потуцаш? На томе путу неће те пратити благослов душа твојих дедова. Бори се, Мијо, чувај аманете својих старих. Не треба ти прах и олово. То је оружје трошно и немоћно у твојим рукама. Боље је оружје књига и просвета. Учи децу своју, отварај им очи, јер знање побеђује, учи их трпити, а трпен се спасава“

Попа застаде, а сав је био занет у своју вечерњу придику. У лице му је ударила ватра и лак румен просуо се по бледим образима.

Мија је ћутао. Дигао је главу, па је нетренимиче гледао у поп-Милоша, да му ниједна његова реч не умакне. Гутао их је све. Биле су то за њега нове мисли. Није их све могао умом обухватити, али дух његов живо је осећао. Груди му се јако надимале. Што је дубље размишљао о попиним речима, оне му се све дубље урезивале у срце.

Али баш зато и мора да иде. Он је своју земљу, ту драгоцену земљу, крвљу његових старих патопљену, морао продати, па шта сад да чува. Своју срамоту? Баш зато мора ићи, што пона тако говори.

Али што пона тако говори? А он је хтео да и њега позове, нек крене са собом половину Сумраковца, па да им тамо буде попа, у новој отаџбини. Како би то Мија волио. Овако не сме ни да му каже.

Кад је Мија кући полазио, саже се, као да би хтео младога попу у руку пољубити, но попа га само топло за руку етиште.

Уз пут је чуо Мија у сеоском бирту неку дреку. Познао их је. То су била варошка господа.

Једнога дана чуше Сумраковчани, да се Мија Бродар одселио у Србију. Пољубио је земљу, на којој се родио и одрастао, и коју је тако волио. Пољубио је и гробове својих мртвих и заплакао се, али је опет отишао. У Сумраковцу је оставио и љубљену прошлост своју и мржњу и све.

* * *

За Мијом отишло је још неколико Сумраковчана. То је била сиротиња, коју је црна невоља притискивала и загорчавала кору хлеба, што су је као надничари спахински тешко заслуживали. Били су то људи, који се сретнима осећали, кад су радње у спахије могли добити, а богатима, кад им је за коју недељу парче хлеба било осигурано. Они стресоше прашину од спахинске земље и одселише се за Мијом у Србију.

Они, што су најкасније дошли, приповедали су Мији чудне промене, што се у Сумраковцу догодише.

Кнез Ива и нотарош посвађали се. Кнез је пуцао на нотароша, али га није погодио. Затим се продало Ивино добро на добош за нотарошев дуг. Из тога се развиле и друге ствари. Кнез није знао, како да се освети своме упропастиоцу, већ је издао и њега и себе. Било је ту много недела. Отпочне општина парницу. Нотарош јој није дочекао краја, већ се захвалио на звању и, распродавши непокретнине, одселио се у варош.

И Ива и нотарош били су осуђени. Ива је доспео на робију. Нотарош се повцем извукао.

Чудио се Мија, како тако лако падоше два најмоћнија човека у селу. Не могаше их село свалити, а сад се од себе срушише, као два дуба, којима никаква бура не може да досади, а најпосле, кад им иструне корен, падају од поветарца.

*

У новонасељену Сумраковачку паланку дошао је некадањи кнез Ива. Сасвим је пропао. Научио се и он радити јоште како. Сад красан, миран човек. Мијин Гавра узео његову кћер Смиљу за жену, па из омразе поста најлепше пријатељство.

Ива је приповедао, како је „тамо преко“ изишао закон, да солгабиров кандидује кнеза. У Сумраковцу Шваба постао кнез. Сумраковчани су сад тврдо наумили, да зидају још једну вероисповедну школу.

Још је ново, да су Чивути подигли ватрењачу, а у ветрењачу ударио гром.

У З О Р У.

Кроз прозорје звона звоне
И звук њихов тихо тоне;

Одјекује по даљини
И по гори и долини.

Од небеских зрачних двора
На истоку свиће зора...

Звучна звона звоне јаче
А њихови звуци значе:

Нек не клоне и не пада,
Који љуби, који страда!

Војислав.

ШАРЕНА ЈУНИЦА.

СЛИКА ИЗ СЛОВАЧКОГА НАРОДНОГА ЖИВОТА.

НАПИСАО МАРТИН КУКУЧИН (БЕНЦУР).

(Наставак.)

VII.

Тобро беше Крту, док је сањао. Заборавио бар на све беде и незгоде. Не би марио сневати тако на клупи до страшнога суда. Сневао, да је ту јуница, он је као сам довео кући. Кад се пробудио, па видио Еву, како већ преде за столом, задовољан, па се насмеши на њу. Ал се трже, кад опази масну торбу обешену, а на столу све ствари умацкарене. Па кад погледа у Евино лице и у закрвављене јој исплакране очи, верујте, прође га се смеј, те у мало сам не заурлика уз њу. Жао му свега, што је јуче починио. У духу куне сам себе, што је таква лужница; па се у три пут сам у себи узе заверавати, да никада више неће пити слаткога, све да потоком тече. Него данас му то већ ништа не вреди, јер нема да пазари ни палидрвце, а некамо јуницу. Јуче је требао то имати на уму, па се јуче заверити.

Све мисли и премишља, како да умагне испред жене. Ћути као гроб, па се скупио, да жена и не опази, е је будан. А заспати му се не да, па не да. Колико пута Ева уздахне, толико пута њега прободу кроз сред срца, као да га обаду боцне. Не миче се, а клупа тврда. Лежи као на трњу. Не сме ни да душом дахне, само да га жена не примети.

Богме га и жена опази, па Адама подиђоше мрави по леђима. Склопи очи, па их стиште што игда, а у лицу се уозбиљи и умири, као да мртав спава. Сад више не отвори трепавице, како не би започела придика. Уздахну, па мисли:

„Боже, боже, шта урадох! Ох, ох, како ли ћу да погледим жени у очи. Да је само стакло и лончићи, ни по јада, али тридесет и три форинта и алвалук! Баш сам ти несрећан ја човек у пазару. Најпре ми се намеће нека матора крава, понда се намерим на јуницу, да ми је украду. Ја пропалица! Прост као вагов! Морам се дети кудгод, па нек пле-

те у Адамовцима чарапе ко хоће. Ја одох на крај света. Само да Ева изађе куд, па да умакнем. Засела ту као смрт!“

Ева седи, па преде. Каткад јој кане суза у крило. „Ох, плаче сиротица! А о јуници и о алвалуку ништа још и не зна. Како то да јој кажем? Шта да јој одговорим, кад заинте повце? Умрох од дерта!“

Али не може се тако ту до вечери лежати. На сахату је четири. Мора се устати.

Устане. Дигне најпре тешку, мамурну главу. Да је само глава, лако би без ње. Ал како ће без новаца?

Обуче се на врат на нос. Клекне поред стола, па се узе молити богу. Никад му није молитва тако од срца текла као данас; моли с неба помоћ у овој беди. Моли се дуго — дуго, готово два пут толико колико иначе, само да би свађу што на дуже одгоди. Него не да се ни богу молити до ноћи. Устане и пође на рад. Његов посао у јутро био је обично тај, да очисти кромпира. Па иначе, док би се само накнуо на то, могао би три пут дотле свршити. Тридесет пута се протегне и зене, као да би неочишћен кромпир да прогута. Шта би пута морала Ева да га гони као надухану бешику у воду. Али данас му није заповедила. Сам се прихваћа посла. Па иначе морала би да му набира најкрупнијих кромпира, само да би што пре био готов. Данас бира он што ситије, па понизно седе за посао. Гребе кромпире, па вади жиле, само да угоди Еви, те да не дође до речи.

А Ева преде и преде, и ни главе не обрће на Адама. Но зна он јадан, да неће умаћи њену језику; зна, да Ева само купи, како да пусти. Да би још и дуже отегао, удари да поје јутрење песме. Обично и Ева хоће да му у том помаже, јер он и тако има слаб глас. Данас Ева ћути као заливена и седи мирно. Сад Крт поје сам, само се покаткад умеша

с поља петао. Наљуштио већ и кромпира, колико је доста. Понда потпири ватру и представи кромпир у шерпењу. То све уради Адам сам. Изређао већ све и песме, па не зна више нанамет. Седе нај- после за сто, па ће да пије папуче. Маже концe воском.

Ева већ спремила језик. Само како ће да почне? Крт је јуче толико скривио, да не зна, за шта да нај- пре зашне. Да је до кривике само једне, било би досад већ и готово.

Крт чека почетак. Што се дуже отеже, све га већи страх хвата.

Дође и тај страшни тренутак.

Ева га пита:

— Јеси л' сам ишао с вашара?

Муж радосно одговори:

— Сам, као прст сам. Ни живе душе није било око мене.

— Верујем, јер сваки поштен граби, да за рана стигне својој кући; а ти сам тумараш по ноћи. Ноћ има своју моћ.

Крт уздахну као да је под вешалом.

— Реци ми, човече, тако ти бога, — опет ће Ева, — шта си радио до по ноћи?

— Ја сам пошао још за дана, али —

Не да му Ева, да доврши, већ удари:

— Немој да лажеш! Још за дана?! И сад ти глава бучи, кад бунцаш ту којешта. Пошао човек, каже, за дана.

— Да, био је већ мрак, кад сам се кренуо. Па дошао бих раније; али нечега сам се уплашио.

— О, знам. Кад се налијеш, онда ти је у глави страшило.

— Не, жено. Ал веруј ми, уплашила ме нека жена без главе. Дође ти до мене, па ми се баци на колена, а ја одударим чугањом, а она се промету у кера.

— Жена да се промете у кера?! Хајд немој ту трабуњати.

— Јест, бога ми. Веруј. Ја се од страха увукао у шупљу врбу, па полупах сва стакла и лончиће.

— Немој ни мислити, да ћу ти купити сира и меда, — прети му Ева. — Јешћеш на сам божић кромпира и то не из чиније већ из карлице.

„Но, па то још није велика казна“, мисли Крт, па вели, да јој се улаже:

— Не марим. Није мени стало до мене, ма ми дала саме слане воде; али за себе, душо, тек мораш што добро скухати.

— А камо новци? Не говориш, шта си пазарио, шта продао. Зар тако ради ваљан муж?

Адам побледи, па се трже, као да га ко дирну у прст. Уздахну.

— Шта уздишеш? Шта ти је? Чини ми се, ти си некуд канда страшио новце.

— Кеса је била у торби, морала си је тамо наћи.

— Кесу сам нашла, али новце нисам гледала, да ми ти кажеш како је.

— За чарале сам добио четрдесет шајна, од куће сам понео сто двадесет и пет.

— Колико си пропио?

— Пазарио сам јуницу.

— Јуницу! Па где је?

Крт се забунио, па завирује у кесу, а не одговара.

— Но где је јуница?

Крт уздише.

Еви се слути нешто зло, па га пита:

— Боже, што уздишеш? Шта се десило? Адаме, ти плачеш. Где је јуница? Говори.

— Нестало је.

— Нестало?

— Нестало!

— Где?

— На вашару у Мрханову.

— Из руку ти је украли?

— Док смо се погађали, одведе је неко испред крчме.

— Боже, боже, моја мука! Он иде у крчму, а јуницу оставља напољу!

Ева ломе руке, па рада да зна, пита га:

— Од кога си је узео?

— Од Трнке.

— Од кога? Од Трнке? Не бојиш се, да кажеш ту реч наше срца?

— За то ме је бог покарао.

— Где си се састао с њим?

— Кад сам пошао с вашара.

— Он ти понудио?

— Није, ја сам га ословио. Знаш, да се ја дуго не срдим.

— И алвалук сте пили, а?

Крт зажмурио, па ћути. Не може од срамоте да погледа жени у очи.

Ева тера даље:

— Ој, сто пута сам рекла, да ракија најгора зла почини. Молила сам те, да не пијеш. Али теби свеједно!

— Нисам пио баш толико, колико ти мислиш, али ми брзо шкоди.

— Кад што не помаже, и то је много. Колико си платио за јуницу?

— Тридесет —

Ту помисли, да ли да јој истину каже, или да је превари. Напослетку вели:

— Тридесет и пет форината.

— Тридесет и пет! Као да у воду бади! Тридесет и пет те громава! Јеси ли збиља дао тридесет и пет?

Ева му оштро погледа у очи; а Адам блед као креч. И опет јој лаже:

— Тридесет и пет.

— Овамо остале новце.

Адам узе да броји новце на сто. Преврће и изврће кесу, да увери жену, да није задржао за себе ни новчића. Наброја тридесет форината и десет новчића.

Жена спреми новце, па пружи мужу од синоћ мастан кожух:

— Обуци се! Узми кабаницу на леђа, штап у руке, па хајд! Да те нисам видила код куће, док не доведеш јуницу! Напоље!

Сиромас Крт обуче кожух, огрну кабаницу, натаче шубару на уши, рукавице на руке, узе своју верну чугању, па хајд. На вратима се осврну, па рече:

— Збогом, жено! Више ме не ћеш видети. Збогом!

Како се Ева љуто наљутила, није га ни погледала. Само чује, како се он јада напољу, да га тера из куће гладна и жедна без ичега.

Указа се бледа зора.

Ева ипак бади поглед за њим. Види, где таре сузе на улици.

У Кртовој кући наста тишина.

Ева плаче код огњишта. Муж јој лакоуман, она саморана... (Свршиће се.)

С У К О Б.

Но дична Бедујина,
По пучини песка сива
Пустио се од милина,
Да се с ветром утркива.

Винуо се од свог гнезда
И без пута и без стазе,
Па прелеће као звезда,
Од оазе до оазе.

Он јалаче по голети,
Где и трунак смрћу дише,
Где и лахор к'о да прети:
Никад више! Никад више!

Ал тај песак њему годи,
— Отаца му пено свети —
У свом крају, у слободи,
Њему ј' слатко и умрети.

Кад се нада смеће с ума,
У себе је тврђа вера:
Он не преза од самума,
Од душмана, љута звера.

Где јуначка игра глава,
Соко сиви свуд је први —
И сад ето преда њ лава,
Пази, вреба, жедан крви.

Еј, шкода је млада века,
Без бојишта кад се гине!
Врели песак тешко чека,
Да му жеђа одумине.

Ал ко ј' витез, не зна страха,
— Жена тражи спас у бегу —
И делија с коња сјаха,
Стаде лаву на биљегу.

Не маша се бритка мача,
Већ он скрсти руке двије,
У њега је сила јача,
На земљи јој равне није.

Из ока му црна сева
Дух неклоник надземљански,
Дух, што свему одолева,
Онај понос човечански.

И лав не сме ни да трене,
Пред човеком у свој слави,
И лав плахо с пута скрене,
Поштују се, јер су лави.

Хај, ала би слава била,
Да дух таки свуд се буди —
Узмакла би свака сила,
Кад би људи били људи!

Рајко.

О КЊИЖЕВНОМ РАДУ ДРА ЈОВАНА СУБОТИЋА.

(Наставак.)

Колебање ово Суботићево међу школничким и народним правцем огледа се најјасније у првој збирци његових песама, коју издаде »Матица« пре 50 година, г. 1837, под насловом »Лира« — насловом, који по себи говори, у каквом су правцу спеване те песме; али већ и у тој збирци избија из најлепше песме »Елегије на Косову«, да Суботић нагиње народној појезији.

Након пригодног пева, којим је у виду епске песме Суботић певао год. 1838. ужасни потоп Пеште и погибију српских села на Ковинској ади, видимо песника, где у другој новој збирци својих песама, у »Босиљу«, коју издаје сам, већ одлучније пристаје уз дух и правац народне појезије.

У песничкој души његовој срушио се идеал идилског, пастирског живота са нежно-горко-слатким уздисањем, — дух његов уочава далеко достојнију жудњу, топлију и једрију љубав — а то је љубав према своме народу.

Певао је шумском цвету, слатком славују, нежној деви — али сад му песма одабира већ оно, што је више свега тога, она се обраћа »Српству«. Песма његова: »Ја сам млада Српкиња« — ова химна чистог, жаркога родољубља, коју је песник из срца свога пресадио у хиљадама нежних срдаца, да их разбуди, да их успали љубављу своме роду и народу — која и данас још заноси та срца поносом и топлим родољубљем — загрмила је са лире песникове год. 1837-ме.

Њему је тада »Српство« његов највиши и најсветији узор.

„Још бих само то желио,
Да усотрим срећан род,
Да весела српска пјесма
Свуд ми прати хитри брод:
То је мога дана мисао,
То је ноћи мио сан.
О том зборим, за тим стојим,
Кад сам с другим, кад сам сам.

О како би душа моја
У веселу пловила,
Кад би труба човечества
Српска дјела славила.

Ил кад би ме српска пјесма

Са Авале данула,
Из светишта, гди још не би
Бјела зора сванула.
И по њеном кад би слогу
Коло Горске водиле.
Пјевачицу чина сили
Благодарне училе!

(Босиље, стр. 24, 28.).

Тако кличе песник већ четврте године свога певања — године 1838. — Још само две године дана, па Суботић запливава одлучно струјом, коју је унела у нашу књижевност — народна појезија.

Песник се преломио — или зар се не напаја он на врелу српских народних женских песама, кад се осипа са лире му нежна песма »Љубио се бео голуб са голубицом«, која је одјекнула широм Српства из гласних грла девојачких — зар се он не повија по народној јуначкој песми, нежној чистој основи и потки, кад нам уз гусле пева своју најлепшу баладу »Врдничку кулу«.

Нећу да речем тврдњом овом, да се песник Суботић отео сасвим утицају земљишта, на коме је поникао, атмосфери, која је обливала песнички дух његов у првом најнежнијем развиту његовом — али што је још нешто класицизма а још више романтичности у певању његовом у добу од почетка па до 50-тих година века нашега — није то она стара закорела сколастичност ни гола романтика — но је то прелаз, премост је то из школског па народни правац наше уметничке појезије.

У песнику Суботићу био је богом дани дар, да и у просветном и јавном животу спаја оно, што је постануло, с оним, што постаје, да посредује, да изравнава оштрине и сударе а није никад то чинио на штету свога бољег уверења, нити је језгру и ствар жртвовао форми и привидној слози.

Та иста карактерна црта провејава и појезију његову у целом добу од 1834—1854. док се старо носи и коси са новим. Пажљиво и правично око одаће му заслужено признање, да је он одлучно пристао уз нови правац наше новије књижевности још у оно доба, кад није борба Вукова била још решена и извојевана у корист народнога правца најјачим заставником његовим Даничићем.

WWW.UNI
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

У чланку своме: »Њеке черте из по-вјестнице сербског књижевства«, што га је Суботић написао као уредник »Летописа Српскога« у истој год. 1846. изјављује он одлучно, да се књижевност српска отпочела при почетку овога 19. века онако, како није требала, не устручава се да каже, да су Доситијеве »Басне« основале тако рећи нову српску књижевност и да је Доситије први показао, шта треба за народ да се пише и како ваља да му се пише; оштро осуђује писање славено-српским језиком. »Доситеј је увео народни језик у књиге. Вук нам је показао, који је то народни језик; Доситеј нам је показао, да треба народним језиком књиге писати — Вук пак показао нам је, како треба да пишемо. Вук има још једну заслугу о српском књижевству а та се састоји у правопису... који како у простоти тако и у целисходности рав-ног себи тражи, који би требало сви српски списатељи оберучке да пригрле«. — Ето то су јавне речи Суботићеве г. 1846, па треба ли томе још јаснијег доказа, да је он одлучно пристајао уз нови народни правац у нашој књижевности?

У чланку томе признаје Суботић велики утицај Мушицкове појезије на српско песништво, али се не устручава да каже, да тај правац неће имати будућности — да препорођај уметничке појезије наше мора поћи са народне основе, задахнут и пречишћен народном појезијом.

Пре 50 година дана била је оваква одлучна изјава велико и мушко дело.

Томе новом правцу крчи Суботић пута, за све време од г. 1842—1847. а затим од г. 1850—1853. доклегод је био неуморни уредник »Српскога Летописа« уредивши му 32 свеске.

Том народном правцу у нашој уметничкој

појезији даје Суботић израза не само као литерарни историк но и као песник у својој великој епској песми: »Краљ Дечански«, која је угледала света 1845. и добила награду од »Матице Српске«, — оживљујући у народу своме спомен на један од најславнијих момента у историји његовој — на доба ратовања и коменања у српској држави за младости Душанове.

Ово, што поменух досада, биће довољно, да нам свима буде јасно: да је појезија нашег данашњег слављеника истина зачала се на земљишту старог правца у књижевности нашој, али да је већ за мало ударила новом народном струјом.

Суботић је за свога радљивог века не само један од најдаровитијих песника и књижевника наших — но је уједно један и од најплоднијих.

Од г. 1855., која је велики прелом у његовом животу, приања Суботић после тешке и опасне болести зановљеном снагом око књижевнога рада — почев са појезијом лирском и епском пење се он на врхове српскога Парнаса својим драмама и трагедијама а у исто доба развија обилан рад око наука, које се тичу наше народности, око народног језика, око историје српске књижевности и историје српскога народа.

Суботић је за време свога више од 50-годишњег песничкога и књижевничкога рада, од год. 1834. — па до смрти своје, преживио све мене наше новије књижевности, али је он био од оних ретких књижевника наших, који није окорео у оном, што је за младости своје научио, но је једнако учио, једнако напредовао — те је тако увек добро знао и умео сваки огранак науке, знања и вештине, којом се бавио, и уза сву ту разноврсност своју био је увек међу првим српским песницима и писцима.

(Свршиће се.)

С. В. П.

ПО ТИХОЈ ВЕЧЕРИ...

(МАХАЛИЦКИ.)

По тихој, мирној вечери
Засија месец бледи;
Што ли ме тако жалосно,
Очајно, тужно гледи?

И моје лице увело,
Туга му боре дуби,
Што ми се драги ожени,
Па другу сада љуби.

По чешком.

Ј. С. Ч.

СРПСКИ РЕЧНИК ЗА ПЧЕЛАРЕ.

САСТАВИО ЈОВАН ЖИВАНОВИЋ.

(Наставак.)

Искуцавање, abtrommeln. (борђ.). Из различитих узрока може се из просте кошнице истерати пчела у другу празну кошницу. Пчелар старог кова може такође рационално своје пчеле неговати. Тако не мора у јесен убијати своје пчеле, него их може истерати из пуних кошница, па их онда спојити са пресадима. Истерати пчеле из просте пуне кошнице у празну зове се искуцавање. То бива овако: пуна кошница метне се на главу у какву руну, а на уста њезина метну се уста од празне кошнице, па онде, где се уста од једне с устима од друге кошнице спајају, обвије се чаршавом, да не може ни једна пчела напоље изаћи. Онда се дашчицом луна пуна кошница оздоле, докле год се пчеле у празну кошницу не скупе. Кад пчеле у празној кошници почну јако зујати, онда може празну кошницу, у коју су сад све пчеле ушле, скинути доле и метнути је на празно место, где је пуна кошница стајала. Сад пчеле из ње може са другим пресадима спојити и из пуне кошнице може извадити. Овако раде стари пчелари, који раде рационално око својих пчела.

Истресалка, Schleidemaschine, Centrifugalmaschine. Овако би могли назвати центрифугалну машину, којом се истреса мед из саћа. Хрвати зову центрифугалку *врцалом*.

Јалова матица, види: саката кошница.

Јаловка: кошница маторка, која се не може да роји.

Јариги (у Црној гори): ваљда значи, што и ројити, разиграти, успалити се. Видак Н. Отовић из Црне горе вели у „Пчели“, II, 29.: „Када се пчела почне *јариги*, не треба одмах хватати пчелу т. ј. рој, прије него се са свим одвоји и мало повије и прикупи се око матице, па када то све буде, онда треба хватати по обичају, како ко зна.“

Јелда, Buchweizen, Fagopyrum esculentum. Цвета од јулија до септембра. Даје доста меда и цветнога прашка.

Козине. У Црној гори цеде восак, пошто га метну у пртвену торбицу, те га у дрвеном „тијеску тијеште.“ Оно, што из воска остане, зове се воштина или *козине*. (Пчела II. 169.).

Кошарица. Мала кошница, у коју се стресају ројеви.

Крило. Пчеле имају четир крила на нагруднику, два предња и два стражња.

Кружине (у Црној гори). Заклопац одозго на кошници зову пчелари у Црној гори кружине. (Вид: „Пчела“, II, 12.).

Кус. Орган за кус у пчеле је рилица.

Легло, die Brut. Види: уљеви, црв.

Лёт, der Flug der Bienen.

Летвице, die Stäbchen. Ђерзон је изумео кошницу са летвицама. Он празно саће прилепи на летвице. Пчеле, кад саграде саће на летвици, оне га прилепе и за зидове од кошнице, зато је врло тешко пчеларити са летвицама. Берлеши је изумео оквире у место летвица, који су куд и камо практичнији, незнајући за Лагстрота Американца, који је још пре њега октобра 1851. изумео оквире.

Лулица, die Zelle. У Црној гори, Херцеговини и Боки Которској зову пчелари ћелицу лулицом.

Липа, die Linde. Липе има три врсте: *tilia grandifolia*, *tilia parvifolia* и сребролисна липа. Липа цвета у јунију, зато се овај месец и зове липањ. Прва врста цвета раније, друга нешто доцније, а трећа још доцније. Липин је цвет здраво медовит и пружа пчели у изобиљу медљаног сока; штета, што само четрнаест до петнаест дана цвета. Али и ово кратко време знаће сваки рационални пчелар на велику своју корист употребити. Од липе је мед један од најбољих. Теј од липина цвета липовцем замедљан особито је добар за прси и растерује кашаљ. Осим медљаног сока, што нам дају цветови липини, сабирају пчеле са липе и медљику. Липа је кад-кад лисних ушију, које остављају своју поган по лишћу, што ми зовемо медљика, коју пчеле сабирају. Од медљике ма са којег дрвета мед није здрав за пчеле, јер на њему врло рђаво пчеле презиме.

Липовац, der Lindenhonig, mel tiliaceum.

Липовина, das Lindenholz, lignum tiliae. Врло добро за прављење ђерзонака.

Луда матица. Види: саката кошница.

Луке. У округу београдском зову пчелари ћелице лукама.

Љубица, melissa officinalis. Ову биљку зову и матичњаком и мацом. Што с њом раде пчелари, види: *домак*.

Маца, die Bienenkönigin. Кад се рој хвата, онда се виче: „Сед', мацо! сед', мацо! сед', мацо, седох и ја!“ Види: матица.

Маца, (Вук) melissa officinalis. Види: љубица, матичњак. Моја Медић вели у „Летопису“ 139., да значи у Хрватској trifolium arvense.

Медвице, der Honigraum. Ово није народна реч, али држим, да ће добра бити, да се означи немачко der Honigraum. Тако исто види и: плодиште.

Медовина, der Met. Медовину још и данас пра-

ве и пију у Херцеговини. Види: „Јавор“, 1885., стр. 1585.

Медена роса, Blatthonig или Blattlaushonig. У околици осечкој зове народ медљику меденом росом. (Види: „Hrvatska pčela“, IV., 29.) види: медљика.

Метвица, melissa officinalis. У осечкој околини зову матичњак метвицом. Види: „Slavonska pčela“ III., 36.

Милодух. Трава, којом пчелари у Хрватској мажу кошницу, да се рој пре у њу ухвати. Код Вука у речнику значи милодух што и селен.

Мирус. До скоро се мислило, да су пипци у пчела орган за мирисање; али у новије време доказује др. Волф, да нису пипци, него да је место органу за мирисање остраг на непцу, као што је од прилике и код других животиња. На стражњем непцу у пчеле кожица је за мирисање са 220 брадавица и са жлездом, из које излази течност, која се прелије преко кожице, кад пчела хоће да мирише. Ваздух утиче на перве за мирисање, те се мирисави газови хемијски споје са споменутом течности, која се прелије преко кожице за мирисање, кад пчела мирише.

Мршав рој. Види: слаб рој.

Мршава кошница. Види: слабица.

Неројка (Вук). Кошница, која се преко целог лета не роји. Mutterstock, welcher den ganzen Sommer nicht schwärmet. Види: јаловка.

Обножњак, der Blütenstaub, das Blumenmehl. Овако наш народ у Хрватској зове цветни прашак на ногама пчелинима. (Види: „Пчела“, II., 128.) види: рђа.

Обрана, der Blutschwamm. Гљива за кађење. Види: Гљива.

Оквир, das Rähmchen. Види: летвице.

Око, das Auge. Пчеле имају на челу три проста ока, којима виде у даљину, и два сложена ока са стране на глави. Свако сложено око састоји се из 3500 окаца (ocelli). Сложеним овим очима гледе пчеле у близину. Око простих очију на челу стоје длаке тако, да није могуће пчели њима гледати у близину, него само у даљину.

Осиротјети (по јуж. говору). У Црној гори кажу: „Улиште осиротјело,“ — кад изгуби матицу.

Пишање. У пчела је орган за пипање рилица.

Пипци, Antennen, Fühlhörner, Fühler. Пипци су пчели на челу и има их два. Мислило се, да су то органи за пипање, зато их Немци назваше Fühler, те и код нас се уобичајило пипци. Пипци се састоје из више зглавака, на којима се налазе sacculi, који по најновијем мишљењу ништа друго нису него бешичице за чување, за слушање. Пипци су органи, којима чују пчеле, дакле што су у других животиња уши. Добро вели пчелар Фогел у свом пчелару овако: „Ко сумња, да су пипци уши пчели, нека на седалу

пред летом мало притисне коју пчелу. Пчела ће плашљиво зузукати, на који ће глас из кошнице кроз лето на седало појурити више пчела, које ће своје пипке накострешити, ушпицити онамо, од куда глас долеће. Види се дакле, да пипци одговарају ушима других животиња.“

Плетара. Проста оплетена кошница.

Плодиште, der Brutraum.

Подоштриги (ђурч.). Кад се подреже саће у кошници, па кад пчеле почну тек малко понављати сат подрезани, онда се каже: пчеле подоштриле саће.

Појариги. У Црној Гори значи, кад се пчеле разиграју, те изађу на поље из кошнице. („Пчела“, II., 12.).

Подножница. Овако зове наш народ у Хрватској цветни прах на ногама пчелињима. Види: обножњак, рђа.

Праскоч (Вук). Некаква трава за пчеле добра, scabiosa trasilvanica.

Преранак, die Nachzucht der Bienen zur Fortpflanzung. Овако зове наш народ у Хрватској пресад. (Види: „Пчела“, II., 174.) види: пресад.

Пречњак (ђорђ.). Пречњацима од прута утврђује се саће у простим кошницама, да не попада доле.

Прилишача, Galium aparine (у Доброселу). Њу замачу у варенику, те онда мажу њоме кошнице изнутра, кад се роје пчеле, да их лакше спрате унутра. (Види: Принос народној терминологији биљака и животиња, приопћио Мојо Медић, „Летопис“, 139., стр. 86.; „Пчела“, 1884., 128.).

Пчелиште, der Bienenstand. Овако зову у Србији пчелињак. (Види: „Пчела“, 1883., стр. 38.).

Пчелник, die Bienenstand. Овако зове Аврам Максимовић у својем пчелару пчелињак. Види: пчелињак.

Пушара, Blutschwamm, Bovist. Види: гљива.

Репица. Види: дивља горушица.

Репица. Врло је медовита биљка и пчеле много меда са ње наберу. Од репице се мед брзо ушећери.

Решетка, Absperrgitter. Ханеман Америкапац из Бразилије изумео је решетку, којом прегради плодиште од мидишта. Тим је препречио пут матици, да не може ући у мидиште. Жице на решетки удаљене су једна од друге $4\frac{1}{2}$ mm. Кроз таку решетку пчеле улазе у мидиште и стоварују мед у саће; али матица је од пчеле нешто шира, па се не може провући кроз таку решетку. Тим се стаје на пут матици, да не може по целој кошници носити јаја и запремати места, где би пчеле могле стоваривати мед. За време главне паше ваља матици ограничити плодиште, да би пчеле имале места за стовариште меда, а друго, да не би матица сувише носила јаја, из којих се развију уљеви, на које пчеле силан мед

потроше. Да се не би узалуд силам мед трошио на прихрањивање улева, ограничи се плодиште Ханемановом решетком. Ја сам противник овом начину пчеларења са решеткама, јер пчеле нерадо пролазе

кроз решетку, а друго пролазећи кроз њу искрзају крила, те не могу више бити за рад, него их друге пчеле изјуре напоље за на век. Како ја пчеларим за време главне паше, казаћу на другом месту.

(Свршиће се.)

ПИСМА О СРПСКО-БУГАРСКОМ РАТУ.

Г—ђи К. Х.

НИШЕ ДАНИЛО НЕДЕЉКОВИЋ.

П И С М О Х.

М. 30. Јулија 1886. год.

Поштована госпођо!

Wehe! ich ertrag' dich nicht.
Goethe's Faust.

Сливница! Неће ли се Србин, ма и тренутно само, сетити горњих речи Гетових, кадгод се опомене битке на Сливници, те наше срамоте над срамотама? Неће ли се српском војнику и нехотице рука машити за мач, да спере ту љагу? Али не. Мируј, мачу! Србин више први не треба да те потрже, не зато, што би те потргао на Бугаре, него због других племенских сродника, који би га опет теретили многим прекорима. А потргне ли те изазван, ја сам готово уверен, да ћеш љагу спрати, или ћеш се сав пократи, да се више нигда можда нећеш поправити.

Вама је, госпођо, можда чудно, што ја сада овако зборим. Но морате признати и сами, да би боље било, да није ни било овог рата; али кад га је већ било, онда смо опет ми себи пречи, онда је боље, да смо победиоци, него побеђени.

Кад смо се 5. Новембра изјутра кренули из Драгомана пут Сливнице, дух у нашој војсци почео је већ да се колеба, јер се војницима никако није свидело то, што смо се у очи тога дана вратили, па сутрадан опет идемо напред. Поред тога се још већма узнемирише, кад испред нас претрчаше преко друма два зеца. Наш је свет сујеверан.

Стигосмо до висова „Три уши“ и заустависмо се пред самим висовима, чекајући, да нас поведу у борбу. Борба се на висовима већ отпочела, пуцњава се сасвим јасно чула. Нисмо стојали ни четврт часа, а до нас дојаха краљ са целом свитом и рече нам:

„Јунаци! Ваша браћа, а моји храбри Шумадинци показаше се на Трну као прави јунаци. Две хиљаде Бугара заробљено је, отето је много оружје. Ја се надам, децо моја, да ћете се и ви показати достојнима мајке Србије; надам се, децо моја, да у храбрости нећете заостати за мојим храбрим Шумадинцима.“

Војска се одазва са: „Живио!“

Тек што је краљ отишао, дојаха потпуковник Коста Миловановић и рече:

„Други батаљон седмог пука замном!“

Кренусмо се лево и почесмо се пењати на први вис. Тек што смо прешли вис, а угледасмо жалостан призор. Војници из деветог пука (то су Румуни махом из Пожаревачког округа) стали бегати.

„Натраг! Куда бежите, срам вас било!“ викали су војници из седмог пука.

„Па ја сам, брате, последњи побегло“ — тако је сваки одговарао.

Наиђосмо на превијалиште. Рањеника већ беше доста. Мислио сам пређе, да бих се згрозио, кад бих видео рану, но тада бејаш сасма равнодушан. Жалостан је призор, госпођо, видити рањенике на превијалишту. Једноме је размрскана нога, и ви га видите, где лежи блед, изнурен, ван себе, а из оног парчета, што пре неколико тренутака беше још нога, лопи крв. Другог носе на носилима, на њему има више рана, али је ипак жив, но то су му последњи тренутци. Очи су му преврнуте, рука на месту, где је несрећни куршум ударио. Још само неколико тренутака, па нема више ока, које је весело гледало, нема више срца, које је јуначки напред ишло, нема руке, која је своју децу, своју љубу хлебом ранила. Трећем лопи крв из груди, јер му рана није још превијена. Крв се већ чисто стврдла, те изгледа као какво грумење. Он се, јадник, грчевито трза, уста су му отворена, дољња вилица спала, а виде се кржави зуби, поглед му је узверен. Смрт му стоји више главе. Четвртом је већ завијена рука те седи замишљен, наслонио се на другу здраву руку те очекује, да га носе у болницу. Петог јадника постигла још већа несрећа, куршум му пројурио кроз уста, а изашао испод врата поред вилице, те не може ни да викне: јао, само крчи, као кад ронац стегне болесника од сушице. Крвљу му је обливано лице. Коса, брада улепљена од крви. Свима је крраво одело, крраво место, на којем леже, кррава носила, на којима их донеше, крраво лице, кррава руке; куд погледеш, све сама крв... човечија крв.

„Па то мора бити“, мишљах ја. „Али ако се већ

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мора да пада, онда је боље на месту остати мртав, него богаљ... вечити богаљ.“

Попевши се на други вис видесмо пред собом подалеко битку и разредисмо се у лапац. Дошавши до једног шумарка заустависмо се, отворисмо јаку ватру. Мало по мало па дођосмо сасвим близу непријатеља и плотуни почеше да грме.

„Чији је оно плотун, наш или њихов?“ запитао би који, тргнувши се од страшнога треска.

„Наш, наш“, одговорио би други храбрећи, и ако ни сам није знао чији је, јер војник, чим чује, да је непријатељска ватра јака, одмах малаксава.

Наиђосмо на други шумарак и пуцасмо из њега једно четврт часа, кад се зачу труба где свира: напред! Дим се белио као магла. Ваздух беше сасвим загушљив. Сваки беше гарав и црн од барута и дима.

Тек што пођосмо напред, а искрену потпуковник Коста Миловановић.

„Напред браћо!“ викао је. „Чујете ли како свирају химну.“ И доиста морали смо бити врло близу, само се од дима није добро видило, јер се лепо чуло, како непријатељска банда свира „Шуми Марица —“

У том ударише наши добози. Трубе засвираше јуриш. Знате ли, госпођо, шта је то, кад ноћу бучне пожар, кад припуцају пушке, кад се свет усколеба, трчи, јури к опредељеном месту, трубе свирају а звоно на кубету откуцава онај страховити, прекинути, монотони позив у помоћ погорелцима. Ето на то налик изгледа јуриш, само је куд и камо страшнији, јер се овде лије крв, животи остављају овај свет, а место звона тутње „паљбе батеријом.“ Пожеви полетише на пушке, и готово у трку пође се напред, а иза нас наши топови проламаху небо и објављиваху, да је сада поред пожара и поплава, али од људске крви.

Свирка се све јаче чула. Бугари и не знађаху, да су својом свирком одушевљавали и српску војску, јер војник, кад чује свирку, не стрепи ни од чега.

„Аха, ено их где узмичу уз брдо“, кликну неки Радојица.

Одјек тих речи био је опет плотун. Са свих су страна наши војници јуришали на вис и не потрађа дуго, а вис беше наш.

Кад смо се понели горе, била је тамо читава грађа. Говорило се, да девети пук пуца на нас, мислећи, да смо Бугари. У трећи батаљон нашега пука беше већ ушао немир, да не кажем страх. Ако је најзад била истина, да је и девети пук пуцао на седми, онда није ни чудо, што је ушао немир у овај ваљани пук, кад се узме да је био између две ватре.

Окретасмо се ту једно пола сата, па после сиђосмо са виса, који је онако јуначки био заузет.

Ништа нема горе, него кад у војску уђе страх, а да то буде, довољно је ма пред једним простим војником рећи ма што непријатно и са зељбом, и онда се то за час рашири по целој војсци и страх је ту, а од поплашене војске нема ништа.

Сишавши са виса доле одосмо на старо место и тамо преноћисмо.

Тако се свршио — бар тамо, где беше седми пук — 5. новембар, први дан борбе на Сливници.

Када устадосмо 6. новембра, прво нам беше да видимо, шта је са висом, који смо јуче, готово без разлога напустили, и са задовољством приметисмо на њему две чете трећег батаљона нашега пука. По изгледало је чудно, што су ти људи стојали без шанчева, без опкопа, без икаквог утврђења, а било је у изгледу, да ће Бугари још тога дана напасти на вис.

Око подне виђали се наши војници где слазе са виса, без оружја. Ишли су по сламу и дрва, па су их пустили без оружја. Но како су ишли, онако су и прошли. Доцније се чуло, да су Бугари заробили многе од њих.

Те ноћи Бугари нападоше и на вис и отеше га понова. Од трећег батаљона седмог пука остадоше још две чете.

На нашем се вису 6. новембра почеше грозничаво правити ровови и заклони. *До тога дана бисмо нападачи ми, а од тога дана Бугари.*

У прављењу ровова затече нас и ноћ. Почех тражити, где ћу да спавам. Отидох на окомак виса мртвјој стражи, јер тамо беше доста сламе. Мртва стража је страшна и величанствена. Ватре нема. Не види човек готово ни прста пред собом. Помрчина као тесто. Небо се беше наоблачило. Сва стража скупила се једно уз друго, и према оном белом снегу изгледају као црне хавети. Ни шапата нема, а некамо ли јасна разговора. Уједанпут се зачује кратко: *ист* и сви скоче на ноге; пушке шкљоцну; готове су за пуцање; стража се развије идући тихо, нечујно, и за мало па се опет врати, опет се пригне к земљи, опет се збије једно до другог, опет нема тишина, опет прислушкивање, а из близине се чује шкрип снега под лаким ходом шиљбока са мртве страже, који са одапетом пушком ушире општар поглед на све стране. Изгледа као тежак грешник, велики покајник, кога мори грижа савести, те је побегао амо у тишину, у даљину, и звера на све стране, као да се боји сваког ма и најмањег шума, који би га опоменуо на овај свет. И чим најмање што примети или чује, преко усана му пређе кратко: *пет*, које иде од шиљбока до шиљбока, а на мртвој стражи види се опет оно потмуло кретање. И тако то траје целу ноћ. Не могавши ту заспати,

отидох командиру Димитрију Димитријевићу и тамо, које с њим у разговору, које у дремању, проведох целу ноћ.

Освану кобни 7. Новембар.

На непријатељском вису радило се живо. Војници су ишли и тамо и амо. На нашим се висовима чиниле последње припреме, које беху потребне за одбрану и отпор, о који би се скрхала непријатељска моћ.

Не потраја дуго и борба се поново отпоче. Наши војници не беху још потпуно вични новим пушкама Маузер-Кокиног система, које врло далеко бију, те тако пребалују непријатеља, кад се приближи, ако се не нишани тачно по пропису. Бугари су то приметили и гледали су да се приближе и тим подвуклу под лет куршумов, јер су тим били изложени много мањим губитцима.

Са нашег виса није се одмах ни приметило, да се једно одељење Бугара подвукло до самог подножја брда; а други су пуцали са својих позиција. Тек уједанпут створило се пред нама. Ово је било тако изненада, да смо се морали повући са првог виса. Први батаљон нашега пука, који је био на једном вису за нама, чекао је, док нисмо напустили вис и тада је осуо јаку ватру. Али то све беше узалуд. Непријатељски нападај био је тако силан, да се морало повлачити. Притом ваља имати још на уму, да је код нас била та погрешка, што се у помоћ слао све батаљон по батаљон, а никад већа трупа, која би могла повратити дух измученим и малаксалим борцима, који су с дана у дан, без измене, ступали у борбу, који нису имали хране, који нису имали огрева ни честита одела, које је био студен ветар и снег, који морадоше сисати снег, јер не беше воде, којих беше тако мало на броју — па зар се може још ко и усудити да пребаци тим јадним људима, што су изнурени напослетку морали клонуту духом?!

Да, да, госпођо, лако је седити у топлој соби, пушити и пити каву, или читати поред топле пећи којекакве новинарске извештаје, па само замерати и осуђивати.

Нашто да продужавам опис саме битке? Можете и сами замислити, каква је била. Непријатељској навали није се могло одолети. Битка је била изгубљена, срамота српском имену нанета.

Ко да вам опише, госпођо, осећање у потучене војске. Скупљасмо се, јер бесмо раштркани. „Јеси ли жив?“ „Жив сам“ — то беше све, што је један другом говорио. Сваком у очима беху сузе, али сузе срце, гњева. Ни највећем душманину не бих жељео онаквог расположења. Знате ли, госпођо, шта

то значи потучена војска? Знате ли, шта то значи, када и војска зна, да није морала бити потучена, па је погрешком других подлегла? Страшни су то тренуци. Свако је пушку стегао у руку, да вам се чини, пушка ће се распренути у рукама. Много њих стојали су наслоњени на пушку а били су замисљени; тек наједаред видите; где очи севну, глава се подигне горе, а рука тресне пушком о онај пусти камен.

Разуме се, да је и ту, као и свугде, било и таквих, који су хвалили бога што је прошло, па како било да било. Али где нема и таквих?

Ето вам, госпођо, у неколико слабих, врло непотпуних цртица вишедневне борбе на Сливници.

После битке на Сливници остављасмо једно за другим места. Паде Драгоман, паде Цариброд, паде и Пирот. То је била Широва победа. Бугари је скупе платине. Али су за то гледали да се наплате на јадном Пиротском и околном становништву. Окаљаше свој образ. Показали се као варвари, као грабљиве тичурине, које даве невинне тичиће. Али просто им било! То није чинио цео бугарски народ, него грабљиви отимачи, подбодени покварени људи, којих има свугде.

Једно вече у Београду стојао сам на прозору. Преко од мога стана пред маленом кафаницом, под зеленим дрвећем, седило је много света. Под мојим прозорима шетали се многи, уживајући у лепом вечеру. Разноврсни гласови допирали су до мене. Жагор беше велики. И одједном несташе жагора. Све ућута. Шетачи испод мојих прозора засташе, јер пред маленом кафаницом отпочеше народни певачи и свирачи песму, која је сваком пресекла разговор. Песма беше примитивна, проста, али zgodна да покаже народно мишљење о рату српско-бугарском.

Пушка пуца као ватра жива
Те војника у чело целива.
Сина куршум, а зуји граната —
Сад се бију два рођена брата.
Ој, брате мој!

На Сливници увенуло цвеће,
Мајка сина више видит' неће.
Ој Сливнице проклета гробнице!
Многе ли си сеје расплакала,
Младе љубе у црно завила,
Саморане мајке оставила!

Не зарумене ли нам се лица, госпођо, од стида, кад се сетимо Сливнице? Не обузму ли нас тако разноврсне мисли, кад се сетимо погинулих, кад се сетимо тога рата и његовог свршетка? Не потекоше ли многој Српкињи сузе, кад је угледала оне бедне рањенике, који остадоше богаљи, а не знају ни сами зашто? Не потекоше ли многој Српкињи сузе,

кад се сетила оних јадника, који узалуд платише животом лакомисленост и невештину других?

Мени се чини, госпођо, да вам је и сада, при помисли на то, канула суза... Ја бих вам говорио да не роните сузе, ја бих вам говорио песниковим речима:

Штедимо сузе наше
За доба можда гора — (З. Ј. Ј.)

али не могу. Много је узалуд пропало младих живота, срамота је велика, не могу...

Јер данас српска суза
Заплакат' мора.

Ваш
Н.

Л И С Т А К

ПИСМА ВУКА СТЕФ. КАРАЏИЋА ЛУКИЈАНУ МУШИЦКОМ.

ИЗНОСИ НА ЈАВНОСТ МИЛИВОЈЕ К. БРАНКОВИЋ.

XXI.

У Бечу 2. (14.) марта, 1820.

Пречесњејши Господине,

љубезњејши и високопочитајемо пријатељу!

Већ сам био очајао, да ћете ми писати! Премишљао сам на сваку руку: мислио сам, да се нијесте расрдили на мене, али нијесам могао наћи узрока томе; мислио сам, да вам ко не забрани писати ми више, али сам се опет чудно, како ми не јавите, да ни ја вама не досађујем. Сад је писмо ваше од 16. фебр. промијенило те све мисли.

Истина да су вам много дуга натоварили на ваш врат, али зато не треба се плашити нити преко мјере бринути се. Кад имате 18 кредитора, то је још боље; зашто ни једном нијесте много дужни, и њима је лакше чекати, а чекати се мора, кад се нема чим платити. За дуг се не вјема, а ако вас затворе (које не верујем да би и бити могло), каква ће им полза од тога бити? Срамоте се већ више не можете бојати. Што велите да ври по Сријему и по Новом Саду, то се вама само чини; знате, како Србљи кажу: Свако чудо за три дана. То би дужници најнаметније учинити могли, да Вам даду још новаца да дођете у Беч, да гледамо за владиштво, па ћете им онда вратити; то покушајте код кога од најнаметнијих дужника. Сина и Ђика, то је све ништа; ви још не познајете трговаца; а особито сад на овакова (за трговину заиста рђава) времена. Проповиједи Руске, и то је ништа; ја се чудим вама, како можете о таквим беспослицама мислити! а још вам се већма чудим, како се можете молити митрополиту, који вама завиди и вашом се несрећом поноси! Знате, како Србљи кажу: који Бог не помаже, не треба му се молити. Такове људе (баш у невољи) треба презрети; али не помаже презрети само њих, него и њихове будалаштине све. Дајте Славенску и Српску литературу на свијет, па ће онда бити и славе и новаца и кредита. А ја сам купио два лоса од Бечкога театра на Видну (за који

се даје 300.000 ф. у сребру), него се помолите светоме Стевану Штиљановићу, нека се он замоли Богу, да изиђе мој трефер, па ћу му онда поклонити двије хиљаде дуката, нека исплати сав дуг (ово је Завјетина); молите се и ви Богу вашем (а не Миравовљеву). — Рецензију ћу вам послати друге поште (у петак); жао ће ми бити, ако дате те оде да се штампају прије него прочитате моју рецензију; а најмилије би ми било, кад би ја и оде пређе виђео. Ђе ћете штампати оде? У Српским да узмете наше ф; немојте га изоставити ништо! У Славенским одама чувајте се Србизма и Русизма, зашто вам то неће нико опростити. Струкъ цвѣтовъ по Српски се не би могло казати, него само струк цвѣћа; а како је више цвјетова, онда није струк, него кита од много струкова. — Мјесто **Жални** боље би било да преводите Орација на Српски. Мени је драго, кад се у мом рјечнику друге погрешке не налазе, осим акримандрит, акријереј и — — — — —, и остале овакове! Велите, да сам могао бити без тога; али да није тога, они би викали на друго па зато баш требало је то. — Беочински игуман ваља да је у Пешти чуо од нашега Витковића; зашто он чујемо да виче, и писао је Чапловићу, да ће он његову Славонију превести у National-Sprache а не у Pöbelsprache. — Питате, шта веле Руси за мој рјечник. Оно што и Нијемци и Пољаци. Он је мене у Русији препоручио и помијешао у друштво грофова и кнезова, генерала и министара. У Петербургу сам читао једну похвалну рецензију у Журналу, који се зове Благонамѣрени журналъ; а једну сам читао у Кијеву у Соревнователю просвѣщенія и благотворенія; а овђе сам чуо, да је трећа изашла у Вѣстнику Европе. Јесте ли читали ви ону рецензију у Гетингским ученим новинама? Мени су је у Петербургу показали. А чујем, да има некаква и у Варшавским некаквим новинама, на пољском језику. Ја сам од-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нио 30 рјечника у Петербург, а да сам и одио 300, прошли би као алва. У Москви сам виђео само један у дјеств. Ст. Совјетника Малиновског, коме је послао Граф Румјанцов. — — — — —

У Малиновскога виђео сам Раићеву историју, и Рукасављева Плутарха, и Курцбеков Српски Словар; они се сад чуде, како су до сад били преварени, да је оно Српски језик. Професор Каченовски, који издаје Вѣстник Европе, печатао је у том журналу једну рецензију о Курцбековом Словару, и коликогођ нијесу знали шта је, опет је познао Руске пословице, и писаће по правилам баби Смиљани. Могу вам казати, да сам у Москви био баш ва царствѣ славы моея! Сви су ме професори дочекали, као да сам к вама дошао. Имао сам из Петербурга 7. писама препоручителни (4. од Тургенева, а 3 од друге Господе). Малиновски ми је казао, да му је Румјанцов писао за мене, кад му је послао рјечник; Димитријев ме је срео у првој соби, и док смо у трећу дошли да сједнемо, поклонио се десет пута, говорећи, да је то за њега достопамятнѣшій день (као сваки Министер); зашто каже, да су му за мене писали и Тургенев и Карамзин. Димитријеву има око 50 година (ако не и више), али је здрав, и живи љепше него Александер у Петербургу; он је био Министер правосудија. Колајдовић је млад човек (моји година), и има најмањи официрски чин; и сироме је, него врло добро зна Руску историју, и познаје рукопис и остале древности. Код Карамзина сам био три пута; први пут одвео ме Тургенев њему на ручак, други пут звао ме на ручак у царско село (ђе он живи љети), а трећи пут опростио сам се с њим, кад сам изишао из Петербурга (зашто је царско село на путу; три миље од Петербурга); а збиља, био сам још једном код Њега са Копенагенским професором Раске. Карамзин је добар човек; и он је већ временит; има двије кћери на удају; обогатио се врло с Руском историјом. Видио сам садашњега Рускога поету Жуковскога (један пут смо били

у Карамзина на ручку, а један пут у грофа Румјанцова заједно); Тургенев ми је казивао, да вам је некакве његове (Жуковскога) стихове послао; не знам, јесте ли примили? Био сам код Шишкова неколико пута; он је слао по мене и свој интов са 4 коња; и једанпут ме водио у засједаније Руске академије. Он је врло поштен човек, него стар и слаб; Бог зна, оће ли изићи из ове зиме.

Кажете, да вам је жао, што Вам нијесам јавио, кад сам ћео поћи у Русију. Да смо били заједно, јавио би вам. — Руси немају још никаквог Славенског Словара, осим Петра Алексѣева, па и оно није ништа. Деде начините Ви Славенски словар? —

Руску Библиографију послаћу вам, али Вам неће помоћи ништа; она је само азбучни тефтер руски и славенски књига; Сопиков је био прост трговац (књижар), па пишући библиографију банкротирао; и послѣје га учинили Библиотекаром; а предговор је писао Колајдовић. Ваша библиографија треба да буде другчија. —

За моје портре кад бисте могли начинити мали сандучић, па да га добро и лијепо ајнакујете; па онда ми га пошљите по дележанцу (ако имате каква позната кондуктера, да га донесе без новаца, само да му дам два форинта на вино), или га подајте у Нови Сад Магарашевићу, нека ми пошље по Давидовићеву ујаку; али код вас нека се ајнакује, молим Вас; и најволио би само, кад би сте ми га како могли послати по дележанцу, само да се много не плаћа. Жена Вас моја особито поздравља и моли, да гледате да се не поквари, и да јој га пошљете. —

Копитар је старији Љубибратић а млађи је по свој прилици из Н. С.; а Станислав Живковић мислим да је из Сомбора П. А. добро се брани Љубибратић, а и Ненад Новковић помоћи ће му. — Поздравља Вас љубезно Копитар. У Петак ћу вам послати рецензије; преправите се за читање. Поздравите све наше —

Вук.

ЛИСТИЊИ.

Г Л А С Н И К.

(Матица Српска) 22. прошлог месеца држао је књижевни одбор своју седницу, на којој су између осталог решене ове важније ствари: 1. примљен је чланак Мите Петровића „Калина водица у Гргетешкој шуми“ те ће се штампати заједно са већ примљеном старијом расправом истог неца под насловом „Фрушкогорски извори и по-

мени о њима у старијој стручној књижевности; 2. примљена је оцена Мите Нешковића на дело Срет. М. Аџића „Ручни рад у мушкој школи“, које је у 45 броју нашег листа на стр. 1577. и 1578. приказао наш сарадник Милан Данин; 3. драмски спев неименована писца под насловом „Жртва беснила“ издан је на оцену Милану Савићу; 4. издана је на оцену Андрији М. Мати-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ћу расправа Васе Вујића „Стара и нова психологија“; 5. по оцени Милана Савића примљен је за „Летопис“ и са 30 фор. награђен спев Војислава Ј. Илића „Смрт Периклово.“ — Књижевно одељење „Матице Српске“ имало је своју седницу 10. о. м. председавао је др. Ђорђе Патошевић а присутни су били ови чланови: др. Љубомир Радивојевић, др. Лаза Станојевић, Светозар Савковић, Филип Оберкнежевић, Александар Сандић, Миша Димитријевић, Стеван Лекић, др. Милан Јовановић-Батут, др. Илија Вучетић, Милан Андрић, Андрија М. Матић, Стеван Милованов, Павле Марковић и уредник овог листа. Од важнијих предмета, што се претресали на тој седници, истичемо, да је књижевни одбор упућен, да до првог састанка књижевног одељења поднесе предлог о том, на што се употребљују приходи од задужбине Атанасија П. Гереског, узевши у обзир предлог Павла Марковића, да се приходи те задужбине употребле на прикупљање и издавање народних умотворина, и предлог Мише Димитријевића, да се од тих прихода издају српске историјске старине.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— У 38. броју нашег листа на страни 1355. јавили смо по „Виделу“, да се у Београду спремао нов дечији лист „Мала Србадија.“ Неки дан добили смо угледни број тог дечијег листа, са горњим додуше насловом, али не са истом фирмом издавачаштва и уредништва. По оној је белешци наиме требао бити уредник учитељ Пет. М. Никетић а власница књижара Велимира Валожкића, а сад из угледног броја видимо, да је уредник „Малој Србадији“ учитељ К. Петровић, власник „учитељско удружење“ а издавалац „редакциони одбор М. Срб.“ Први ће број изаћи 1. Јануара — у проспекту стоји додуше 1886. но свакако је мишљено — 1887. Програм је овој „Малој Србадији“ с малом изменом онај исти, који смо саопштили у 38. броју нашег листа у оној белешци. Но у погледу излажења и цене учињена је промена. Ова ће наиме „Мала Србадија“ излазити дварад месечно, 1. и 15. сваког месеца, а стајаће на годину 4 динара. Угледни број доноси две песме од уредника, чланак „Како је на северу“ са сликом „Како се возе на северу“, две приповетчице, чланчић о ждраловима и како треба пазити на зубе, и још две три занимљиве ситније ствари.

— Од нове године излазиће у Великом Бечкереку нов недељни лист, који ће се бавити „општим српским интересима, просветним и аутономним, даље ужим интересима банатским, мештанским и околним“. Лист ће се тај звати

„Глас“. Издаваће га књижара Ј. Грчића, а уредник ће му бити др. Емил Гаврила, главни пак сарадник др. Павле Бота. Цена је 4 фор. годишње.

— У издању књижаре браће М. Поповића изашле су ово дана „Најлепше и најодабраније приче из „Хиљаду и једне ноћи.“ У збирци су тој ове приче: 1. „Аладин и чудотворна лампа“; 2. „Харун ал Рашид и слепач Абдалах“; 3. „Прича о гурови“; 4. „Рибар и дух“; 5. „Опчињени Абдул Хасан“; 6. „Синбад морнар“, (у почетку је триред „Синбад“ а после консеквентно само „Синбад“); 7. „Ковчиловњак“; 8. „Краљ Ађиб“; 9. „Ужар Хасан“; 10. „Али Баба и четрдесет лопова“. Уз књигу је додано шест слика а цена јој је 60 новчића.

— Од нове године почеће у Загребу излазити нов часопис у месечним свескама по 4 табака велике осмине. Часопис ће се тај звати „Смотра“ а уређиваће га Милан Грловић. „Смотра“ ће бити уређивана као стране тако зване Revues, те ће доносити белетристичне радње сваке врсте, песме, поучне и популарно писане расправе и чланке из свих научних струка, извештаје о савременом напретку књижевности у свих модерних а нарочито словенских народа, извештаје о драмској, музичкој и о образничким вештинама и најпосле тачну библиографију књижевних производа на словенском југу. Цена ће бити „Смотри“ 5 фор. а. вр. годишње а поједина ће свеска стајати 50 новчића. — Одиста једва чекамо прву свеску тога новог часописа на шта се уверимо, да ће часопис тај бити „корисна и потребна свеза између строго струковних и знањствених и ли забавних органа и да је звана, да упозна и наш (свакако мисли: сав југословенски) свет најкраћим путем с вањским светом и обратно.“ У то име желимо му најлепшег успеха.

— Од Имра Шереша, што се у најновије доба у мађарској књижевности истакао травестијама „Илијаде“ и „Одисеје“, (в. 6. бр. нашег листа на стр. 211. и 15. број на стр. 516.) изаћи ће за који дан хумористичан спев под насловом „A vasutas tótok“. — Видићемо, шта ли ће то бити.

А Ф О Р И С М И.

(Римски.)

Хвалиш ли се оним, што си добро учинио, изгледа, као да се не хвалиш зато, што си то учинио, већ изгледа, да си учинио добро, да се њиме хвалиш.

Млађи Плиније.

Јели икад било порока а да није имао адвоката (бранилаца)?

Сенека.

Боље душевне не личе на телесне болести: што су ове теже, тим мање их осећамо.

Сенека.

Поново молимо поштоване претплатнике нашег листа, који нису подмирили свој дуг, да то учине. Уједно молимо и остале претплатнике, да обнове претплату за идући течај „Стражилова“.

Администрација.

САДРЖАЈ: Највећи јад. Песма. Н. В. Ђорића. — Мија Бродар. Приповетка из Баната. Написао Милутин Јакшић. (Свршетак.) — У зору. Песма. Од Војислава. — Шарена јуница. Слика из словачкога народнога живота. Написао Мартин Кукучин (Бендур). (Наставак.) — Сукоб. Песма од Рајка. — О књижевном раду дра Јована Суботића. Од С. В. П. (Наставак.) — По тихој вечери. (Махалички.) По чешком Ј. С. Ч. — Српски речник за пчеларе. Саставио Јован Живановић. (Наставак.) — Писма о српско-бугарском рату. Г. Ђи К. Х. Писме Данило Недељковић. Писмо Х. — Листак. Писма Вука Стев. Караџића Лукијану Мушицком. Износи на јавност Миливоје К. Бранковић. XXI. — Листићи: Гласник. — Књижевне новости. — Афорисми.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.